

İBN TUFEYL:
AKLIN YAŞAMI
TANELI KUKKONEN

VakıfBank Kültür Yayınları: 0057

Tarih: 014

İBN TUFEYL:

AKLIN YAŞAMI

TANELİ KUKKONEN

Özgün adı

Ibn Tufayl

Living the Life of Reason

Türkçesi

Zeliha Yılmaz

Genel Yayın Yönetmeni

Dr. Hüseyin Yorulmaz

Yayın Müdürü

Dr. Hasan Aksakal

Tasarım ve Yayın Kimliği

Bülent Erkmen

Kapak Görseli

Faruk Özcan

Kitap Editörü

Burcu Bayer

Sayfa Uygulama

Faruk Özcan

Son Okuma

Dr. Erdem İlgi Akter

VakıfBank Kültür Yayınları

Büyükdere Caddesi

No: 97 – Kat 4

Şişli 34394 İstanbul

Telefon: 0 212 354 57 30

www.vbky.com.tr – info@vbky.com.tr

Sertifika No: 40141

© Vakıf Pazarlama San. ve Tic. A.Ş., 2020

© Taneli Kukkonen, 2014

ISBN 978-605-7947-62-8

Kitabın Türkçe yayın hakları AnatoliaLit

Telif Hakları Ajansı aracılığıyla

VakıfBank Kültür Yayınları'na aittir.

Tanıtım amacıyla, kaynak göstermek

şartıyla yapılacak sınırlı alıntılar

dışında, yayıncının yazılı izni olmaksızın

hiçbir elektronik veya mekanik araçla

çözümlenemez. Eser sahiplerinin manevi ve

mali hakları saklıdır.

This translation of Ibn Tufayl Living the

Life of Reason is published by VakıfBank

Kültür Yayınları by arrangement with

Oneworld Publications.

Baskı

Ofset Yapımevi

Şair Sokak No: 4, Çağlayan Mahallesi,

34410 Kağıthane, İstanbul

Telefon: 0 212 295 86 01

Sertifika No: 45354

1. Baskı: Ağustos 2020

İBN TUFEYL:
AKLIN YAŞAMI

TANELİ KUKKONEN

TÜRKÇESİ
ZELİHA YILMAZER

TANELI KUKKONEN

Lisans, yüksek lisans ve doktora derecesini Helsinki Üniversitesi'nden alan felsefe tarihçisi Taneli Kukkonen, klasik Arap felsefesi, Aristoteles, Aristotelesçilik ve Platonculuk konularında uzmanlaşmıştır. Hâlihazırda New York Üniversitesi- Abu Dabi'de felsefe profesörü ve Beşeri Bilimler Fakültesi dekanı olarak görev yapan Kukkonen, daha önce Kanada'daki Victoria Üniversitesi, Finlandiya'daki Jyväskylä Üniversitesi ve Yeni Zelanda'daki Otago Üniversitesi'nde de öğretim üyesi olarak çalışmıştır.

ZELİHA YILMAZER

1984, İstanbul doğumludur. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Arkeoloji bölümü mezunudur. İthaki Yayınları'ndan çıkan *Akademik Yaşam İçin Anahtar Kelimeler* adlı kitabı çevirmiştir.

İÇİNDEKİLER

Önsöz	Mimari Bir Tasarım
008	045
Hay Bin Yakzân	Hay'ın Konusu
Genel Bir Bakış	048
012	İşaretler ve Tembihler
1	050
Hayatı ve Çağı	Kıvrımlı Patika
015	053
Muvahhidler Devrimi	Otorite ve Otantikleştirme
017	055
Yeni Bir Entelektüel Düzen	Düzen ve Hiyerarşi
021	058
Vâdiâş Mağarası	3
024	Ada Yaşamı
Tıbbi Gelenek	061
026	Ada
Saray Hizmetinde	063
028	Mükemmel İklim
Sûfi, Müzikbilimci,	064
Tıp Yazarı	Seylan'dan Mali'ye
032	066
Himaye	İki Kez Doğan Çocuk
035	068
2	Tarih ya da Drama
Hay	070
039	Kendi Gözüyle Görme
Hay: Bir Hülasa	072
040	Başlangıçtan Başlama
	074
	Deneyim ve Sanat
	076

Yeteneğin Sınırları 080	Çokluk ve Birlik 121
4 Doğa 084	İnsani Üstünlük 125 Ruh Bilimi 127
Dünyada Yer Alış 085 Yapı ve İskele 087	6 Üç Görev 129
Dünyalar Arasında Asılı 089 Türler ve Kuvvetler 091	Sınırlılık ve Aşkınlık 130 İki Dünya 134
Formlar ve Evrenseller 094 Sentez ve Analiz 096 Madde 099 Unsurlar 101	Olgulardan Normlara 138 Üç Älem 140 Korunum Prensibi 141 Göksel Cisimlere Benzerlik 145
Göksel Küreler 103	Dünyayı Terk Ediş 148
5 Ruh 107	7 Tanrı 150
Canlı Doğa 108 Yaşamsal Isı 109 Ruhun Bineęi 113 Tanrı'nın Ruhundan 115 Yayıma ve Kaplama 119	Gizemlerin Perdesini Aralamak 151 Çilecilikten Mistisizme 153 Hakikati Deneyimleme 155 Teolojik Öğretiler 158 Benzerlerin Birbirini Tanınması 161

Yok Oluş ve Yenilenme	Ahlâk ve Kutsal Kitap
163	188
Suretler ve Adlar	Ahlâk ve Vahiy
166	191
“Doğu Hikmeti”	
168	9
Duyum ve İdrak	Ahiret
169	194
Variş	
171	Arap Sınırları
	195
8	Yahudi Dünyasındaki Yankıları
Din	197
172	Erken Modernitedeki Başarı
	199
Din ve Toplum	“Robinson” Problemi
173	201
Asâl ve Selâmân	Oryantalist Fikirler
176	206
Dil ve Gerçeklik	İbn Tufeyl’e Geri Dönüş
179	208
Mükemmeli Taklit Etme	
181	Kaynakça
Mağaraya Yeniden Giriş	210
184	
İnsanın Zayıflığı	Dizin
186	218

ÖNSÖZ

Bu kitapta, 12. yüzyılda (hicri takvime göre 6. yüzyıl) yaşamış, adı nispeten az duyulmuş Endülüslü filozof İbn Tufeyl'i tanıtacağım. Bunu, İbn Tufeyl'in günümüze ulaşan tek felsefi eseri, baştan sona sıradışı bir anlatı olan *Hay bin Yakzân*'ın İngilizce en iyi tercümesi olan *Living, Son of Wakeful* adlı kitabı inceleyerek yapacağım. Kitabın adında da ismi geçen başkahraman Hay, çok daha meşhur bir Müslüman filozof olan İbn Sina'nın (ö. 1037) eserlerinden uyarlanmıştır. Kitapta yer alan, bazıları İbn Tufeyl'in çağdaşı olan diğer filozofların eserlerinde daha kapsamlı ele alınmış temaların çoğu İbn Sina'nın eserlerinde de görülebilir. İbn Tufeyl'in, İslam coğrafyasının batısında, Endülüs ve günümüz Fas topraklarında hayatını geçirmesi nedeniyle, müteakip dönemlerdeki İslam felsefesinin şekillenmesine etkisinin kısıtlı kaldığını da söyleyebiliriz. O halde neden *İslam Dünyasının Kurucuları* serisinin bir kitabını ona adadık?

Bu soruya verilecek cevaplardan biri, İbn Tufeyl'in, *bizlerin* İslam düşünce dünyası hakkındaki izlenimlerimiz üzerine fazlasıyla tesir etmesidir. *Hay*, 1674'te Latince'den, 1708'deyse doğrudan Arapçadan İngilizceye çevrilmiş, ilk İslam felsefesi eserlerden biridir. Ortaçağ Latin dünyasının,

İslam felsefesine dair uzak geçmişten gelen ve çok-katmanlı alımlanışına karşın *Hay*, doğanın keşfi ve kaçınılmaz fethi üzerine detaylı anlatısı ve peşi sıra manevi bir aydınlanmanın vuku bulmasıyla, erken dönem modern okuyucuda, yepyeni ve heyecan verici bir yankı uyandırmıştır. Bu yankı, *Hay*'ın, çeşitli Avrupa dillerine çevrilmesine; aralarında, tartışmasız Daniel Defoe'nun *Robinson Crusoe*'sunun –ve daha haklı bir gerekçeyle– yanında, çok daha az insanın okuduğu devam kitabı niteliğindeki *Serious Reflections During the Life and Surprising Adventures of Robinson Crusoe: With his Vision of the Angelic World*'ün [Robinson Crusoe'nun Yaşamı ve Olağanüstü Serüvenleri Boyunca Ciddi Düşünceleri: Melekler Dünyasına Dair Düş ile Birlikte] bulunduğu benzer eserlerin yazılmasına yol açtı. Sonraki nesillerin Batılı okurları, akılcı sorgulamanın İslam düşüncesindeki rolünü (iyisiyle kötüsüyle ileride göreceğiz) değerlendirmek için *Hay*'a başvurmaya devam etti.

Hay'a ve yazarına ilgi vakfetmek için daha iyi bir sebep, bu çalışmaya adanacak çabanın bir mükâfatı olmasıdır. *Hay* sadece klasik İslam medeniyetinin en latif edebi ürünlerinden biri değil, ayrıca Arap felsefesini tanıma arzusunda olanlar için nadide bir girizgâhtır da. Kolay anlaşılır ve göz alıcı bu nesirde, *Hay*, sözünü ettiğimiz entelektüel geleceğin en ilgi çekici yanlarını sergiler. İbn Tufeyl, İslam kültürünün geleceğini dilediği –bizim de dilediğimiz– ölçüde şekillendirmiş olmamasına rağmen, onun bu biricik hayatta kalma anlatısı, bu kültürün tesiri bâkileşmiş özelliklerini çok etkili bir biçimde nakleder. Dünyaya *Hay*'ın gözlerinden

bakarak, eğitimli bir 12. yüzyıl Müslüman bilginine evrenin nasıl görüldüğü hakkında birçok şey öğrenebiliriz.

Hay bin Yakzân'ın İngilizcede birçok eşsiz çevirisi mevcut; söz konusu İslam felsefesi olduğunda, bu gerçekten bulunmaz bir nimet. Umuyorum ki bu kitap, okuru, bu çevirilerden birini edinip kitapla tanışmaya ya da bu fevkâlâde metni tekrar okumaya ve incelemeye teşvik eder. Bununla birlikte, bu kitap, yorumlarıyla beraber değil (ki böyle versiyonları da var), bağımsız bir metin olarak okunmalı. Okur, İbn Tufeyl'in en merak uyandırıcı eserini şekillendiren koşulları kavrayabilmenin yanında, bu eserin tadına da varabilecektir. Sonuç olarak, ben kendi çevirilerimi Arapça metinden, lakin var olan çevirilerden daha iyi olduklarını iddia etmeden yaptım.

Kitabımın başından sonuna kadar, iyi ya da kötü fark etmeksizin mevcut bilimsel araştırmalardan oldukça az yararlandım. Çoğunlukla, İbn Tufeyl'in düşüncesi ve bu düşüncenin toplumsal bağlamı hakkında özellikle ikna edici gözlemler olduğuna kanaat getirdiğimde bu araştırmalardan bahsettim. Bu, halen tam anlayışlamamış *Hay Bin Yakzân* hakkında, belirli araştırmacılara ait münferit referansları kabullendiğim ya da reddettiğim anlamına gelmiyor.

İbn Tufeyl'in düşüncesi hakkındaki temel yanlış yorumlamalar, yorumcu belirli bir çağa ait olmayan fikirlere ve tartışmalı ifadelere başvurduğunda meydana geliyor. Sonunda daha ilginç sonuçlar açığa çıkaran –bu benim iddiam– tarihsel doğruluğu kabulleneceğim. Bu yaklaşım,

bazı durumlarda şaşırtıcı biçimde modern bir diyalog partneri olabilen İbn Tufeyl'den bizi ayıran tarihsel mesafenin üstesinden gelebilmek için son derece yararlıdır. Böyle bir mesafe koyma çalışması, zamanında edindiğimiz veya kaybettiğimiz bazı bakış açılarını hatırlamamızı sağlar. Kimi durumlarda da zihinsel meşgaleler ve varsayımlarımızın doğruluğunun aşikâr olduğunu ya da sandığımız kadar değerli olmadığını gözden geçirmemize vesile olur. Bu kitabı, kendi keşif yolculuklarına çıkmış sevgili oğullarım Sulevi ve Julian'a adıyorum.